

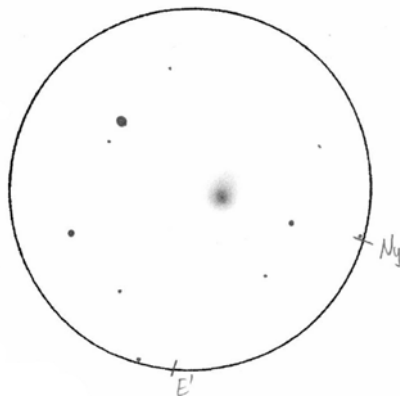
Különös nyáréjszaka volt

2013. július 9. Hétfő soha még ilyen izgalmában nem telt a munkahelyemen. Egész nap terveket szőttem, észlelési listákat állítottam össze, térképeket nyomtattam, hazaérve pedig összeszedtem a rajzos felszerelésem. Mert ugye mit sem ér a dolog, ha legalább egy-két hevenyészett vázlatot nem készíthetek az ország legnagyobb távcsövével. Sárnczky Krisztián invitált Pizskés-tetőre előző nap, hogy nézzünk rá pár igazán halvány üstökösre a vizuális észlelésre alkalmassá tett 1 m-es távcsövel. Egyre nagyobb izgalom lett úrrá rajtam, ahogy végül megálltunk a kupola tövében. Jártam már itt nem is egyszer, de teljesen más volt az éjszaka kezdetén úgy állni a fenyőillatú kupolahelyiségben, hogy ezúttal Magyarország legnagyobb távcsöve lesz a műszer, amelynek adatai a naplóba kerülnek. 1016/13500 RC, írom fel reszkető kézzel.

Beállítjuk az M13-at, majd felkapaszkodunk a létrán, és a csodálatos halmaz 14–15^m-s színes csillagaiban gyönyörködünk. Nem sokáig tart a nézelődés, mert az éjszaka nagyon rövid, alig 3,5–4 óra, így sietni kell az objektumokkal. Nyugaton már kissé hanyatlik a Corona Borealis és a Herkules határa, így először az ott tanyázó C/2012 K1 (PANSTARRS)-üstököst állítjuk a látómezőbe. A kelletnél kissé hosszabb procedúrát követően az üstökösrovat vezetője leészleli az égitestet a létra tetején egyensúlyozva, majd én következem.

Az alap nagyítású (338x) orthoszkopikus okulárba nézve a szokott kép fogad: világos háttér (hiszen kicsi a nagyítás), csillagok, és köztük egy szép, kondenzált, fényes üstökös. Ha 10 cm-es műszerrel észlelném, 7–8 magnitúdósnak mondanám. De ez 101,6 cm, és a defokuszálás után 14,3^m-t kapok eredményül! Az üstökös egyáltalán nem kerek, hanem csepp alakú, vagyis érzékelné lehet a csóva kezdetét. A kóma közepén csillagszerű, kb. 16,5–17^m-s mag ül, az egész kométát halvány haló burkolja. Az okulárban 16,7^m-s

csillag könnyen látszik EL-sal, a valós határ-fényesség 17,5–18^m körül lehet. Ez az üstökös jövő augusztusban kerül napközelsébe, de sajnos a Nap túlsó oldalán, ám azt megelőzően és követően binokulárokkal szépen látható lesz. No lám, szűk 14 hónappal a perihéliuma előtt üstököst látok, ilyenre se volt példa a Hale-Bopp óta... És milyen üstököst! Teljesen kifejletnek tűnik a Jupiternél is távolabb járó égi vándor.

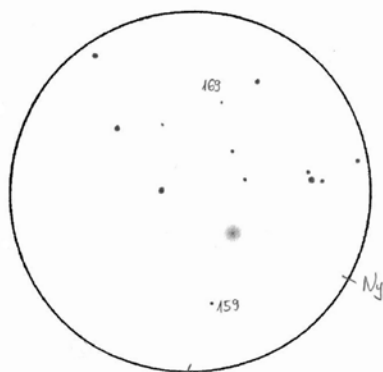

A C/2012 K1 (PANSTARRS)-üstökös (101,6 RC, 338x, LM=7,5)

Mélyekkel folytatjuk a sort. A 14–15 magnitúdós Palomar 14 gömbhalmaz a Herkulesben csak pár fokra van innen, és az okulárban egy hatalmas, grízes, részben bontott halmaz fogad. Az M102 egy bizonytalanul azonosított égitest, ez azonban semmit se von le az élről látható lentikuláris rendszer szépségeiből. Porsávja, mely nem a fókisban található, és talán egy másik galaxissal történt régi ütközés mementója, még 30 cm-es távcsövekkel is nehezen látható, ám az 1 m-esnek meg se kottyán: élesen hasítja ketté a megnyúlt fényfoltot.

Planetáris ködök következnek, köztük a kihagyhatatlan M57, a nyári planetárisok királya úszik a látómezőbe. 338x-ossal még

„semmi extra”: a központi csillag természetesen közvetlen látással is látszik, a gyűrű iszonyatosan fényes és színes, de a látvány jellege hasonló a „szokványos” 30–40 cm-es műszerekben tapasztalhatóhoz. Aztán 844x-esre váltok, és a köd szó szerint „kifordul önmagából”: a gyűrű rövid szemszoktatás után három szakadozott filamentté esik szét, amelyekben tucatnyi csomó, fodor látszik, a központi csillag közvetlen látással is fényes, mellette egy halványabb, talán 16,5^m-s csillagocska és két, párhuzamos gázfilament. Különös, de nem a fotókon látható önmagára, hanem a Helix-ködre hasonlít leginkább...

A C/2012 S3 (PANSTARRS)-üstökös
(101,6 RC, 338x, LM=7,5')

Az NGC 7027, a Hattyúban található, és élénk kék színű. A szögletes ködöcske 844x-essel olyan égszínkéken, olyan fényesen ragyog a látómezőben, hogy a szem majdnem belefájdul. Néha, míg Krisztián észlel, rövid sétát teszek a kupola erkélyén. Az ország tetején vagyok, az erdőből tömény fenyőgyanta-illat árad, az éjszaka sötét és csendes. Nem olyan, mint egy tücsökciripeléstől hangos, párás alföldi éj; itt minden sokkal tisztább, közvetlenebb, csendesebb. Nyugaton ereszkedik a Korona, délen épp delel a Nyilas, keleten emelkedik a Kassziopéa. A kissé világos égbe a fenyők éles sziluettjei hasítanak.

Hajnali két órára a Pegazus is kellően magasra emelkedik, benne pedig ott lapul

az éjszaka második, egyben utolsó üstököse, a C/2012 S3 (PANSTARRS). A szürkület az észlelés vége felé már erősödik. Ez már keményebb dió, ám tisztán jön a 10–20"-es foltocska. Sorra defokuszálom az USNO csillagait, végül a 15,4-es és a 15,9-es közt helyezem el: legyen 15,7 magnitúdó! Ezzel életem leghalványabb üstökösévé lép elő a 17^m-s csillagszerű magot mutató égitest. Már nagyon közel van 2013. augusztus végi perihéliumához, ami a kisbolygóöv belső szélén következik be – ennél sokkal fényesebb, látványosabb aligha lehet már.

Lassan közeleg a hajnal, az ég már nem sötét, hanem halványszürke színt ölt magára. A csillagok még szépen ragyognak, csak nem akarjuk otthagyni a távcsövet. Mélygezzük. A Stephan-kvintett 13^m alatti galaxisai épp ideális célpontot jelentenek. Az ötös rendszer minden tagja észrevehető, sőt, némelyikük árapálynyúlványai is látszanak. Már kékes az ég, amikor az NGC 7006 jelű gömbhalmazt (Delfin), utolsóként a látómezőbe édesgetjük. A 10^m-s csillagcsoport a Tejútrendszer egyik legtávolabbi gömbhalmaz, átlagos amatőr műszerrel nem bontható csillagaira. A több mint 100 ezer fényév távolságban lévő halmaz 338x-ossal tucatnyi csillagra bomlik, amelyek erősen grízes ködösségbe burkolóznak. A rajz készítése közben gyorsan világosodik a háttér, jön fel a Nap. Még észlelnék, de nincs tovább, olyan világos van, hogy csak a fényesebb csillagok látszanak szabad szemmel. Bezárjuk a kupolát. Nehéz otthagyni.

A hazaúton nem tudok szabadulni az élményektől. Mennyi minden lett volna még, amit szerettem volna megnézni, lerajzolni! A korai és fájdalmas búcsú ettől a fenséges helytől szomorúsággal tölt el, mégis rengeteg élmény lüktet bennem. Akárcsak Namíbiában – ez az élmény legalább olyan hatással volt rám, mint a déli ég alá tett utazás. Lefelé gurulunk a sötét fák között, Krisztián arra kér, ne hagyjam elálmosodni, beszéljek hozzá, de mire leérünk az Alföldre, már alszom. Különös, csodálatos nyáréjszaka volt.

Sánta Gábor